

A vibrant field of poppies, with a mix of white and red flowers, set against a backdrop of green foliage. The scene is captured from a low angle, looking up at the tall stems. The overall atmosphere is bright and natural.

Természetvédelem

a mindennapokban

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3.
Mi a különbség környezet- és természetvédelem között?	4.
A természet védelme Magyarországon	5.
Mit tehetek Én a természet védelme érdekében... ..	8–15.
... ha építkezem?	8.
... ha bevásárolok?	10.
... ha kertészkedem?	11.
... ha kirándulok?	13.
... ha irodában dolgozom?	14.
... ha sérült, elárvult madarat találok?	14.
... ha védetté szeretnék nyilvánítani valamit?	15.
Hova fordulhatok? - A természetvédelem állami és civil szervezetei Vas megyében	15.

Bevezetés

Ez a kis kiadvány segítséget kíván adni azok számára akik a környezettudatosság terjedőben lévő elvei és gyakorlati megvalósítási lehetőségei közül nem csak a szelektív hulladékgyűjtést, az energiatakarékos életmódot, az alternatív, megújuló energiaforrásokat kívánják megismerni és életük részévé tenni, hanem a természet megőrzését is szívügyüknek tekintik. Igyekeznek gyakorlati tanácsokkal szolgálni a Kárpát-medence egyedülállóan gazdag növény- és állatvilágának, biológiai sokféleségének, tájképének, földtani, víztani és kultúrtörténeti értékeinek megőrzéséhez. Megismertet a természetvédelem fogalmával, tevékenységeivel, szervezeteivel. Példákkal hívja fel a figyelmet arra, hogy mindennapi élethelyzeteinkben számtalanszor hozunk „tudattalanul” olyan döntéseket, amelyeknek komoly következménye van -az egyébként szinte tökéletesen tönkretett- természeti környezetünk, a velünk együtt még élő állatok és növények jövője szempontjából. Javaslatokat tesz arra, hogyan lehetünk -divatos szóval- „tudatos” építkezők, vásárlók, mező- és erdőgazdák vagy akár bürokraták. Megpróbálja ráébreszteni az Olvasót: ha lemond természetkárosító vágyairól, életlehetőséget biztosít a Jövő Nemzedékek számára!

Mi a különbség környezet- és természetvédelem között?

A címben szereplő két fogalmat a köznyelvben gyakran egymás szinonimájaként használják, pedig jelentésük különböző.

A természetvédelem célja a természeti értékek és területek, tájak, valamint azok természeti rendszereinek, biológiai sokféleségének általános védelme, megismerésének és fenntartható használatának elősegítése, továbbá a társadalom egészséges, esztétikus természet iránti igényének kielégítése, valamint a természetvédelem hagyományainak megóvása, eredményeinek továbbfejlesztése, a természeti értékek és területek kiemelt oltalma, megőrzése, fenntartása és fejlesztése.

A környezetvédelem célja ugyanakkor az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítása, a környezet egészségének, valamint elemeinek és folyamatainak magas szintű, összehangolt védelme, a fenntartható fejlődés biztosítása.

Röviden és egyszerűen úgy fogalmazhatunk, hogy a természetvédelem a természet értékeinek megőrzésére, míg a környezetvédelem az ember káros tevékenységeinek szabályozására irányuló tevékenységek összessége.

Általában az a téves felfogás terjedt el, hogy a környezet volt előbb, és nem a természet, holott ez pont fordítva igaz. A környezet az élő szervezeteket körülvevő élő és élettelen fizikai, kémiai és biológiai tényezők összessége, a természet egy kis darabja. Az emberi felfogás szerint az a tér vagy terület, ahol emberek közössége él. A környezetet szokás felosztani a talaj, víz, levegő, élővilág, táj és épített környezetre is. Mivel az ember ezt ismeri, és élete folyamán ez veszi körül, ezért helyezi előtérbe a természettel szemben, és ebből fakad a félreértés.

Természet

Környezet

A természet védelme Magyarországon

Hazánkban minden természetes és jogi személy, valamint más szervezet kötelessége a természeti értékek és területek védelme. Ennek érdekében a tőlük elvárható mértékben kötelesek közreműködni a veszélyhelyzetek és károsodások megelőzésében, a károk enyhítésében, következményeik megszüntetésében, a károsodás előtti állapot helyreállításában.

A természetvédelmi tevékenységet törvény szabályozza (1996. évi LIII. Törvény), amely két csoportra osztja a természetvédelmi tevékenységek körét: általános természetvédelemre és kiemelt természetvédelmi oltalomra.

Az általános természetvédelem keretében a tájkép, a vadon élő növény- és állatvilág, az élőhelyek és a földtani értékek használatának a fennmaradásukat garantáló általános szabályai kerültek lefektetésre.

A természeti értékek és területek kiemelt oltalma un. védetté nyilvánítási eljárással jön létre. Ez azt jelenti, hogy amennyiben a vadon élő élővilág egyes fajai vagy a természeti területek egy része ritkaságánál, sérülékenységénél, egyediségénél, veszélyeztetettségénél, stb. fogva azt igényli, egy meghatározott jogi procedúrát követően jogszabály védettséget fog élvezni. A védelem jelentősége szerint lehet helyi -ekkor a települési önkormányzat nyilvánít védetté valamint- és országos, amikor a természetvédelemért felelős miniszter teszi ezt. A védettség szintje „fokozottan védett” és „védett” lehet.

Hazánkban a törvény erejénél fogva országos jelentőségű védelem alatt áll valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom és földvár, függetlenül attól, hogy a védettséget jelzi-e tábla vagy sem, ill., hogy az adott képződményt már évszázadok óta ismerik, vagy csak holnap fogják felfedezni!

A védett természeti terület a védelem kiterjedtségének, céljának, hazai és nemzetközi jelentőségének megfelelően lehet:

- nemzeti park,
- tájvédelmi körzet,
- természetvédelmi terület
- vagy természeti emlék.

Attól függetlenül, hogy egy területet a védetté nyilvánítása során melyik fenti kategóriába soroltak, ugyanazok a szabályok vonatkoznak az ott végezhető tevékenységekre. Ezek részletezése meghaladja jelen kiadvány terjedelmi korlátait, azonban általánosságban összefoglalhatóak úgy, hogy tilos minden védett természeti terület állapotát (állagát) és jellegét a természetvédelmi célokkal ellentétesen megváltoztatni.

A védettség szempontjából különleges helyzetben vannak a hazánk Európai Unió csatlakozásával egyidejűleg kihirdetett Natura 2000 területek, amelyek területileg részben átfednek a hazai védett területekkel, azonban speciális szabályok, ill. támogatási rendszer kapcsolódik hozzájuk.

A kiemelt természetvédelmi oltalomnak a területeken túl gomba-, növény- és állatfajok, valamint azok társulásai is részesei. Fontos megjegyezni, hogy esetükben a védelem minden egyedre, az egyed minden megjelenési formájára (pl. madaraknál a madár, a tojás, a fészek) és minden elsődleges származékára (madár esetén toll, tojáshéj, elhullott madár teteme, preparátuma) vonatkozik, függetlenül annak földrajzi helyétől (pl. kertben lévő védett virág is védett!) A részletes szabályok mellőzésével általánosságban itt is elmondható, hogy tilos a védett faj egyedének zavarása, károsítása, kínzása, elpusztítása, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetése, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő- vagy búvóhelyeinek lerombolása, károsítása.

A védett fajok kapcsán jó tudni, hogy:

- Védett 8 zuzmófaj
- Védett 35 gombafaj
- Védett 720 növényfaj, ebből 71 fokozottan védett
- Védett 997 állatfaj, ebből 137 fokozottan védett
- Védett 6 hangyafaj esetében a hangyabolyuk

A védett fajok egyedeinek pénzben kifejezett értéke a védetté nyilvánítás során megállapításra kerülő, ún. „természetvédelmi érték”, amely 10 000 Ft-tól 50 000 Ft-ig terjedhet. A fokozottan védett fajok esetében ugyanez 100 000 és 1 000 000 Ft között lehet. Egy természetvédelmi károkozás szabálysértéssé vagy bűncselekménnyé minősítése során döntő szempont lehet, hogy mennyi az elpusztított vagy károsított természetvédelmi összérték.

A természetvédelem állami feladatait a miniszter irányítása alatt több szervezet látja el.

A nemzeti park igazgatóságok végzik a védett természeti érték, terület felmérését és nyilvántartását, megóvását, őrzését, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenységet. Természetvédelmi Őrszolgálatot működtetnek, amelynek tagjai a rendőrökhez hasonlóan intézkedésre jogosult és köteles, egyenruhával és önvédelmi célú maroklófegyverrel ellátott hatósági személyek. Kisebbsúlyú természetvédelmi károkozások esetén ez a szervezeti egység szabálysértési bírságot szabhat ki. Az igazgatóságok emellett környezeti nevelési tevékenységet, természetgazdálkodást és természetvédelmi célú monitorozást és tervezést végeznek. Hazánkban 10 igazgatóság működik, nevüket pedig a területükön elhelyezkedő nemzeti parkról kapták.

A természetvédelem hatósági feladatait a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségek hálózata végzi. Az építési, erdőgazdálkodási, bányászati, vadászati, stb. hatósági eljárásokban ők juttatják érvényre a természetvédelem érdekeit. Nagyobb súlyú természetvédelmi károkozást követően a felügyelőség természetvédelmi bírságot szab ki.

Az önkormányzatok természetvédelmi feladatai a helyi jelentőségű védetté nyilvánításban tesztülnek meg.

A rendőrség, az ügyészség és a bíróságok a természetkárosítás bűncselekményi tényállásának felderítésében, vádemelésében és eldöntésében, a büntetés kiszabásában tevékenykednek.

A természetvédelemben az állami intézményrendszer mellett nagyon fontos szerep jut a civileknek is. A védetté nyilvánítások kezdeményezése, egy-egy terület természeti értékeinek felmérése, kutatása, természetvédelmi oktatási-nevelési tevékenység végzése, a készülő jogszabályok véleményezése, természetvédelmi károkozások felderítése többek között a civilek önként vállalt tevékenységének köszönhetően lehet eredményes.

Mit tehetek Én a természet védelme érdekében...

... ha építkezem?

A telek megválasztása:

Bármennyire is csábító a település szélén vagy attól távol lévő, erdővel körülvett, méregdrága telek, építkezzünk inkább a településen, vagy újítsunk fel régi házat. A külterületi telek kialakításával a természet egy darabját ÖRÖKRE megszüntetjük, elveszjük a növények és állatok elől. A gyönyörű erdős telek pedig csak addig lesz erdős, amíg körülöttünk az erdő helyén mások kezdenek építeni. Védjük a természetes élőhelyeket!

A ház magassága:

Törekedjünk a tájba, települési környezetbe simuló gerincmagasságú épületek építésére. Ne kilátót építsünk magunknak hanem házat, amivel nem romboljuk le a táj képét. Védjük a magyar tájat!

Anyaghasználat, burkolatok:

Nézzünk körül ott, ahol építkezzünk: milyen építési hagyományokkal rendelkezik a térség? Használjuk a helyben hagyományos építőanyagokat, díszítő motívumokat, jellegzetes színeket, homlokzat és tetőformákat a mai kor követelményeihez igazítva. Más vidékek anyagait, formáit, színeit más vidékek adottságai alakították ki évszázadok alatt. Ahogy az Adria partján sem építenek tömegével magyar parasztházakat, úgy nálunk sem illik a tájképbe a mediterrán tetőfedés. Védjük a magyar tájat!

Üvegfelületek:

Jó ha tudjuk: a divatos, óriási üvegfelületek a madarak számára életveszélyesek. Tükörként viselkednek és a madarak nekirepülnek, elpusztulnak. Csak ott alkalmazzuk őket, ahol nagyon muszáj és mindenképpen lássuk el őket madárriasztó „ragadozómadár sziluett”-tel, ami megelőzi a bajt. Beszerezhetjük a nemzeti park igazgatóságnál. Védjük a madarakat!

Tökéletes technológiák következtében hiányzó épületek:

A hagyományos épületeken és épületekben számos madárfaj fészkel, színesítve ezzel a lakók életét. Ma a tökéletes, résmentes építési eljárásoknak köszönhetően a házi rozsdafarkú, a házi veréb alig talál magának fészkelésre alkalmas zugot a házon, a kuvik és a búbos banka pedig eltűnt a lakókörnyezetből. Persze nem kell rosszabb házakat építenünk az ő védelmük érdekében, de helyezünk ki nekik alkalmas fészekodút, hogy megtelepedhessenek. Az eresz alatt épülő fecskefészket ne verjük le a piszkításra hivatkozva: helyezünk alá egyszerű „fecskepenkát”! Beszerezhetjük mindezt a www.mme.hu-n. Védjük a madarakat!

Térburkolatok:

Csak annyi felület burkoljunk le amennyit muszáj! Gyepes udvarunkon rigók, vörösbegyek, verebek táplálkozhatnak, a térburkolaton azonban nem találnak ennivalót. Védjük a madarakat!

Mit tehetek Én a természet védelme érdekében...

... ha bevásárolok?

Csomagolás:

A minél kevesebb csomagolóanyag használata nem csak az előállításuk és a megsemmisítésük energia-és költségigénye miatt fontos. A csomagolóanyagok jelentős része veszélyt jelent az élővilágra is: a sokszor eltéphetetlen kötöző anyagok állatok lábára tekeredve pusztulásukat okozhatják, a nyilontasakok, dobozok pedig valóságos rovarcsapdákként működnek: az ételmaradék illatára beléjük mászó apró állatok kimenni nem tudván, tömegesen pusztulnak el bennük. Védjük a vadon élő állatokat!

A termékek származása:

A távoli tájakról, főként másik kontinensekről származó termékek, különösen a zöldségek és gyümölcsök óriási veszélyforrást jelentenek természeti környezetünkre. Szállításuk során rakományaikban kéretlen potyautasok is eljutnak hozzánk: nálunk nem honos növények magjai, rovarok példányai. Ezek, természetes ellenség vagy konkurens hiányában elterjednek nálunk, aminek beláthatatlan következményei vannak. Kiszorítják élőhelyükről a hazai fajokat, károsítják kultúrnövényeinket, allergiát okoznak nekünk embereknek és nem áll módunkban kiirtani őket! Védjük a hazai fajokat!

Mit tehetek Én a természet védelme érdekében...

... ha kertészkedem?

Az ültetett dísznövények:

A kertészeti kultúrába vont, nálunk dísznövényként ismert növények java része másik kontinensről kerül hozzánk. Magunk is tapasztalhatjuk, hogy egy részük rövid időn belül kiirthatatlanná válik: ha meguntuk sem tudunk megszabadulni tőle. A növény csak terjed és terjed, „kibújik” a kerítésen és hódító útra indul. Több ezer növényfaj válik ilyen módon kiirthatatlan közellenségé. Amelyek például a vizes talajt kedvelik, a folyók partját lepi el: egyöntetű, hatalmas állományaikban a hazai fajoknak semmi esélye. Nemcsak a növényeink vannak tőlük veszélyben: számunkra gyakran súlyos allergiát okoznak, azok az állatok pedig, amelyek a növények helyén korábban élt hazai növényfajokat fogyasztották, bennük-rajtuk fészkeltek, mind visszaszorulnak. Helyettük tehát kertünket hazánkban természetésbe vont növényekkel díszítsük.

Gyümölcsfák ültetése:

Próbáljuk beszerezni a lakókörnyezetünkben hagyományosan termesztett fajták szaporítóanyagát. Ezek az ún. tájfajták emellett, hogy óriási genetikai és kultúrtörténeti értékek hordozói, az évszázadok során térségünk adottságaihoz idomultak: ellenállóak a betegségekkel szemben, bírják a talajt és a klímát. Legfőbb érv mellettük azonban az, hogy ízletes és egészséges a termésük. Termesztésükkel magunk is részesei leszünk a biológiai sokféleség megőrzésének, és joggal büszkélkedhetünk vendégeink előtt: egyedi, máshol nem kapható gyümölcsöt kóstolhatnak nálunk. Védjük a hazai fajokat!

Növényvédelem:

Lehetőség szerint minél kevesebbet permetezzünk és akkor is környezetkímélő szereket használjunk! Az intenzív vegyszerezés szegényíti kertünk élővilágát, pusztíthatja a védendő rovarfajokat is. Keressük az integrált és a biológiai védekezés lehetőségeit! Védjük a rovarvilágot!

Gyepfelületek fenntartása:

A boltokban kapható speciális fűmagokból „műfű” jellegű, teljesen homogén pázsitot létesíthetünk. Ne tegyünk! Az ilyen pázsit mesterkéltnél, unalmas, természetellenes. Állandó nyírást, locsolást folytonos karbantartást, szinte mérnöki munkát igényel. Ezért érezzük úgy, ha egy vakondtúrás jelenik meg rajta, hogy szinte a becsületünkön ejtett foltot a kis gonosz földtúró! Az egyféle fűmagból vetett pázsit biológiai értéke is a nullához közeli, éppen ezért, bár minket ez nyilván nem befolyásol, de tőlünk nyugatabbra már nem is trendi! Mi hát a megoldás? Létesítsünk virágos növények és fűfélék magkeverékéből gyepet! Ha nem tudunk venni ilyet, menjünk el egy környékbeli gazdához és kérjünk a szénapajtája padozatáról összesepert rostaltat, ami tele van a környék fű- és virágmagjaival. A gyepünket ne nyírjuk túl gyakran, néha hagyjuk meg nagyobbra a fűvet! Hagyjunk minden nyíráskor nyíratlan foltokat, amiket majd legközelebb nyírunk le! Ezekben a foltokban fel fognak nőni és virágozni, teremni fognak olyan növények is, amik az intenzív és homogén nyírás mellett nem is volnának láthatóak. A virágos foltok változatossá, tarkává, természetessé teszik a gyepet, odavonzanak sok rovar, lepkét, madarat, így valóságos ökokertünk lesz! Védjük a sokféleséget!

Természetvédelmi berendezések a kertben:

A kert számos állatfaj számára lehet élőhely, ha megfelelően rendezzük be. Madárodúkkal, madáritatóval énekesmadarakat csalogathatunk a közelünkbe, denevérodúval denevéreket, süntanyával sünt, darázs garázzsal ártalmatlan, de érdekes életmódú darazsakat, lepke itatóval és virágokkal lepkéket. Csatlakozzunk a www.mme.hu „Madárbarát kert” programhoz!

Mit tehetek Én a természet védelme érdekében...

... ha kirándulok?

Gyűjtés helyett fényképezés:

Utunkról szívesen viszünk haza emlékeket, esetleg egy csokor vadvirágot, köveket, tobozokat, stb. Ne tegyünk! Otthon rövid időn belül porfogó válik belőlük, a növények elhervadnak. Fényképezzünk inkább, lehetőség szerint úgy, hogy a képeken mi vagy társaink is felismerhetőek legyenek a természet szépségei mellett. Így örök emlék marad a kép és mindenki számára felkereshető a természet. Védjük a természetes élőhelyeket!

Ha madárfiókát találunk:

Ne vigyük el! A látszólag apátlan-anyakatlan, védtelen kismadarak -bármennyire is sajnáljuk- de nem éppen a mi gondoskodásunkra várnak a gyalogút mellett! Számos madárfaj (baglyok, rigók, stb.) természetes tulajdonsága ugyanis, hogy fiókái előbb elhagyják a fészket, mintsem repülni tudnának. Hangjuk alapján azonban szüleik folyamatosan figyelik, etetik és a veszélyre is figyelmeztetik őket. Ha előttünk tipegnek, legfeljebb egy pár méterrel beljebb tehetjük őket az úttól a növényzetbe, hogy más se vegye őket magához. Emlősök kicsinyeihez ne is nyúljunk, szagunk riasztó lehet szülei számára! Védjük az állatokat!

Mit tehetek Én a természet védelme érdekében...

... ha irodában dolgozom?

Madárbarát munkahely:

Irodaablakokban is etethetünk télen madarakat. Irodánk falára denevérodút, verébrakótelepet, padlására vagy lapostetejére sarlósfecske odút telepíthetünk. Az irodaudvar kialakítása során a kertészkedésénél leírtakat követve tehetünk a természet védelme érdekében. Csatlakozzunk a www.mme.hu „Madárbarát munkahely” programjához.

Mit tehetek Én a természet védelme érdekében...

... ha sérült, elárvult madarat találok?

Ha sérült madarat találunk, próbáljuk először megfogni. Ne féljünk tőle! Egy madár, ha képes rá, biztosan el fog menekülni az ember elől és nem támad! A próba célja, hogy megállapítsuk, röpképes-e a madár. Ha elrepül, akkor szakember sem tudja egykönnyen befogni és a sérülése sem súlyos, tehát felesleges energiapazarlás a szakembert riasztani hozzá. Ha nem tud repülni és megfogható, akkor vagy fogjuk is meg vagy őrizzük, miközben értesítettük a szakembert. Vas megyében kizárólag az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai látják el a vadon élő, sérült madarakkal kapcsolatos feladatokat, őket kell hívni. Magánszemélyek, más szervezetek erre a tevékenységre nem jogosultak, minden ilyen „önjelölt segítő” jogsértést követ el és szakértelem híján kárt okoz az élővilágnak. Ha sikerül a madarat megfogni, tegyük egy nála kétszer nagyobb kartondobozba, a dobozt zárjuk be jól és tegyük ragadozóktól (macska!) védett, hűvös helyre, télen fűtetlen helyiségbe. Ragadozómadarakhoz csak bőrkesztyűben nyúljunk és a lábukat fogjuk meg. Gólyák, gémekek, hosszúcsőrű madarak esetén a csőrt mindenképpen fogjuk meg és tartjuk fogva, arcunktól távol, a dobozba kerülésig. Ők akár a szemünkben is kárt tehetnek csőrükkel, míg a ragadozók a karmukkal és nem elsősorban a csőrükkel okoznak sérülést! Ha a szakembert értesítjük, mondjunk el mindent amit tudunk a madárról, a körülményekről, hogy a lehető legjobban felkészülve tudjon a helyszínre jönni. A befogott madár további sorsáról már ő tájékoztat bennünket.

Mit tehetek Én a természet védelme érdekében...

... ha védetté szeretnék nyilváníttatni valamit?

Ha valaki úgy gondolja, hogy kiemelt természetvédelmi oltalomra érdemes objektumot (egy nagyméretű fát, egy élőlényekben gazdag területet, egy virágos erdőt vagy rétet, stb.) ismer és azt védetté kívánja nyilváníttatni, először az értékeit kell számba vennie. Ha nem ért hozzá, érdemes szakembert (biológust, pedagógust, természetvédőt, erdészt) keresnie és a segítségét kérni. Ha összeállt a területről egy ún. értékleltár, akkor kell felkeresni az illetékes nemzeti park igazgatóságot és önkormányzatot, hogy eldöntsék: érdemes-e és ha igen, milyen szintű védelemre érdemes a terület. Ezt követően vagy az egyik vagy a másik szervezetnél kell védetté nyilvánítási eljárást kezdeményezni írásban.

Hova fordulhatok?

A természetvédelem állami és civil szervezetei Vas megyében

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Őriszentpéter, Siskaszer 26/a

Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség, 9700 Szombathely Vörösmarty u. 2.

Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.

Kerekerdő Alapítvány, 9700 Szombathely Kőszegi u. 3.

„LÉPÉS ELŐNYBEN”
TÁMOP-2.4.2/B-09/1-2010-0001

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.